

Sám autor konštatuje, že jeho kniha ponúka „tému na zamyslenie a zároveň je zrnkom k rozvoju detskej fantázie. Tak ako sa malé bezvýznamné zrnko piesku stane perleťou, rovnako rastie i detská fantázia“. Naratív citlivo vypovedá o tom, že príroda nepatrí nikomu z nás a zároveň patrí všetkým; teda, že tu nežijeme sami a nežijeme sami pre seba. Nazdávame sa, že detský recipient si môže knihu čítať alebo listovať aj sám. No na druhej strane možno bude potrebovať dospelého sprievodcu, s ktorým sa bude môcť zhovárať o nevypovedanom, resp. o všetkom, čo text a ilustrácie ukrývajú.

Obaja hlavní protagonisti si uvedomujú, že ich hora môže „prijať všetkých, čo ju majú radi“, teda človeka aj vlka. Obrazovo-textový naratív nabáda k vzájomnému rešpektu, úcte voči človeku, zvieratu a prírode ako takej. Nabáda k deleniu sa o niečo, čo považujeme za svoje, no v skutočnosti nám nepatrí. Takýmto, pre nás dočasným darom, môže byť práve príroda. Príroda ponúka dostatočne veľkorysý priestor pre nás všetkých, hoci máme na život v hore rozdielne uhly pohľadov. Veríme, že posolstvo príbehu zanechá hlboký odkaz o žití v rovnováhe, ktoré je a bude stále aktuálne.

TATIANA HRUŠOVSKÁ

OLGA STEHLÍKOVÁ

Mojenka

Brno, Host, 2022, il. Andrea Tachezy, 192 s.

Čím všim zaujme posledná kniha Olgy Stehlíkové *Mojenka* (2022)? Již prvním odstavcem a zvolenou vy-

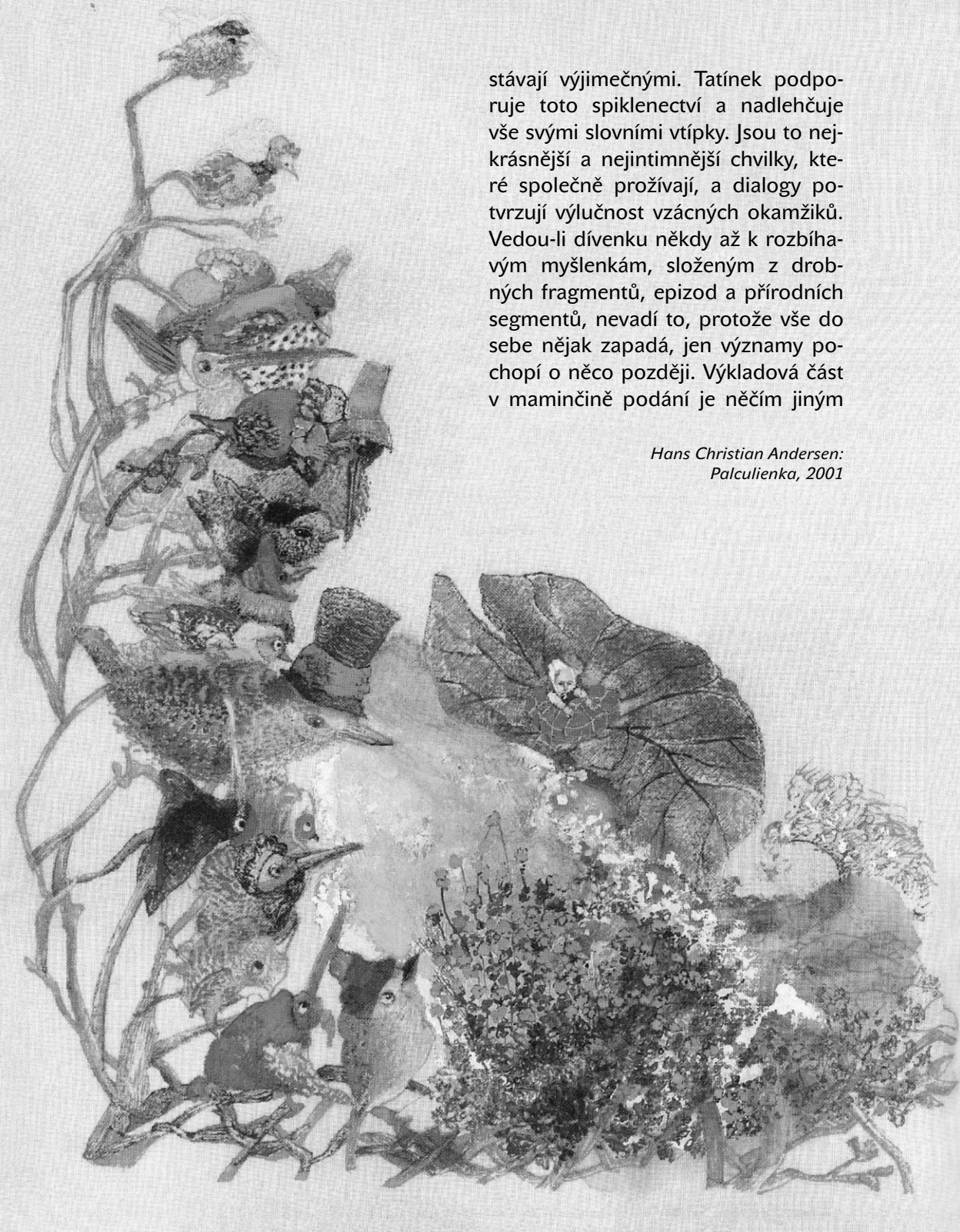
pravěčskou strategií, střídáním vnitřního monologu a dialogů psaných obecnou češtinou (jen odborné promluvy a babiččiny recepty jsou vedeny spisovně):

„Jmenuju se Magdaléna. Z toho jména můžete udělat Majdu nebo Madlu nebo Majdalenku – a všechny tyhle možnosti mi připadají blbý. Maminka mi říká Mojenko. „Ty jsi taková moje Mojenka,“ řekne mi vždycky a pak mě obejmě. Moje maminka je taky taková Mojenka, jako že jenom moje, ale říkám jí mami. Žádný sourozence nemám. Kromě táty mám ještě babičku a dědu, ale ti bydlí na vesnici, zatímco my jsme trochu z Prahy. Ale já stejně radši říkám, že žiju na vsi. Vonoklasy jsou přece taky vesnice, i když u Prahy. Maminka nejlíp voní a má nejhezčí hlas – představuju si, že Vonoklasy se jmenujou, jak se jmenujou, právě proto, že moje maminka voní jako klasy v létě, když je večer sucho a horko a cvrčci a kobylinky jedou svoji muziku...“ (s. 6).

V charakteristikách desetileté dívky Mojenky a její rodiny (rodičů a prarodičů) je obsaženo mnoho lásky, naděje a vzájemného porozumění. Setkáváme se v nich s myšlenkou, že celý náš život a naše budoucnost jsou tajemstvím a někdy se k nám dostávají v takové podobě, v jaké bychom je nečekali, ale to neznamená, že si v době trvání neuvědomujeme výlučnost vzácných okamžiků. Maminka chce dcerku nadchnout pro přírodu, pro milované stromy, které jsou její vášní a o kterých, stejně jako o lesních zvířatech, dovede s nadhledem vyprávět a upozorňovat na jednotlivosti a zvláštnosti. V pozadí nezapomíná na hlubší souvislosti, a tak nejbanálnější jevy se v jejím podání

stávají výjimečnými. Tatínek podporuje toto spiklenectví a nadlehčuje vše svými slovními vtípky. Jsou to nejkrásnější a nejintimnější chvílky, které společně prožívají, a dialogy potvrzují výlučnost vzácných okamžiků. Vedou-li dívenku někdy až k rozbíháním myšlenkám, složeným z drobných fragmentů, epizod a přírodních segmentů, nevadí to, protože vše do sebe nějak zapadá, jen významy pochopí o něco později. Výkladová část v maminčině podání je něčím jiným

*Hans Christian Andersen:
Palculienka, 2001*

než nudným přírodopisem v podání učitelky zvané Mañas. Je plná senzuality a impresie, vnitřního zaujetí pro konkrétní místa a krajinu, v níž žijí, neboť nyní společně bydlí v Českém krasu, poblíž přírodní rezervace Karlického údolí, Krásných strání a Karlíku. Do konce mají poblíž mokřánek s vtipným názvem Louže a potůček zvaný Kluček. Táta o něm skládá různé vtipné básničky typu: „U potůčku Klučku, dám si pytel bůčku, je v něm hodně tůůůčku!“ (s. 25).

Maminčiny výklady jsou originální také tím, že je erudovaná přírodovědkyně, která působí ve vědeckém ústavu a vyučuje na vysoké škole. Nejbanálnější jevy se v jejím podání přetvářejí na výjimečné, sahající hluboko, odkrývají vnitřní podstatu přírodního dění, ale zasáhnou také nitro člověka. Svět přírody je v jejím podání opakovaně objevovaný, prožívaný a reflektovaný. Maminka a dcera mají oblíbenou společnou knihu *Lexikon lesa*, „kde je úplně všechno o rostlinách, o bylinách, o hmyzu, ptáčích, šelmách, o vysoké zvěři lesní, o pavoucích a o myších, dravcích a houbách...“ (s. 15), ale také o mechu, kapradinách, různých odstínech zelené barvy, zvířecích stopách a parůžkách.

V Mojence se Olga Stehlíková nevyhýbá nelehkým tématům, jakým je nemoc, bolest, umírání a smrt. Tragické a úsměvné se vzájemně nevyklučují ani u tak vážného sdělení, jakým je původ maminčiny nemoci. Ptá se Mojenky, zda si pamatuje, co si vyprávěly o hálkách, o těch výrůstcích na stromech, co jsou v nich larvy různého hmyzu nebo roztoči. Připomíná, že se jedná o stromovou nemoc, mohou ji mít všechny dřeviny. „Rostou jim z kůry takové ná-

dory. Ty nádory mají i svá jména, třeba kap nebo suvel“ (s. 31). Zní to spíš jako nějaká čarodějná zaříkadla, odpovídá Mojenka. Maminka s úsměvem postřeh potvrzuje, neboť některé břízy, olše a duby jsou právě takhle nemocné. I třeba ořešák. „No, a já jsem taky takhle nemocná. Jedna háлка mi v těle vyrostla a teď mi ji odstranili v nemocnici, snad to bude dobrý, snad mi už jinde žádná háлка nepučí, to se teprve uvidí, ale budu se muset ještě hodně léčit. Budu sem chodit na chemoterapii, to je taková cesta, jak zárodky těch hálek vyhnat z těla. A pak mě čeká ozařování...“ (s. 31).

Souznění s maminkou přetrvává, třebaže mnohdy dívčenu prostupuje smutek z její fyzické proměny a ubývajících sil, později doprovázené návštěvou „paní v dlouhejch šatech s dlouhejma šedejma vlasama“ přijíždějící autem s nápisem Cesta domů. Obě se na sebe dále těší, mají radost z doteků a mnoha drobností, které tlumí bolest. Někdy je největším dárkem pro maminku větvička přinesená z lesa, jindy nalezené barevné vajíčko nějakého ptáčka, o němž se vzápětí Mojenka doví, že může být drozdovo nebo kosovo, pochází z otevřeného hnízda, aby si ho nevšimli predátoři. Ta barevná splynou s okolím, zatímco v dutinách jsou ptačí vajíčka bílá. Jindy je až překvapivá maminčina výzva, aby se Mojenka odvážila tajně přespat v lese. Teprve tehdy pozná, čím les žije. K tomu dodává, že má v tajné skrýši pod schody schované všechny potřebné věci. Maminka tvrdí, že se nemá čeho bát, les je nejbezpečnějším místem, když ho více poznáme. Narativně se diegesis (styl vyprávění) a mimesis (řeč postav) prostupují s exegesis (výkladem), zajímavým,

překvapivým, mnohdy až edukativním, ale vždy podnětným.

Není snadné zachytit Mojenčino dospívání během tří podzimů, kdy její „nejhodnější a nejmilovanější a nejveselejší“ mamince ubývají síly a rozhodne se dcerce předat své „poklady“ nalezené v lese. Byly jejím tajemstvím, protože donedávna sama nevěděla, s čím se v životě potká. Uvědomujeme si, že děti to vůbec nemají snažší než dospělí. Také se strachují, přizpůsobují se okolí, prožívají bolest, radost, vydávají se na cestu do neznámého prostoru, neboť cesta lesem je iniciačním aktem, který vyžaduje odvalu, musí si své těžké chvíle a rozhodování prožít samy navzdory tomu, zda mají či nemají dobré domácí zázemí, povzbuzují ho přátelé. Vyvrcholením roku se měl stát Štědrý večer s překvapivým dárkem pro maminku, kterou na počátku vidíme jako krásnou černovlásku. Je však již pozdě. Mojenčin smutek z odchodu milované osoby přetrvává, vrací se však k mnoha krásným společným prožitkům, neboť se naučila nacházet zálibení v pozorování rostlin, zvířat a lidí a vidět je mamčiným zrakem. Zájem o přírodu a výlety do okolí nakonec sblíží samotářskou dívenku s Dášou a Davidem, o něco starším párem než je ona, kteří jako kdyby rozšířili jejich rodinu.

V knize najdeme mnohé odkazy sahající až do oblasti přírodního mýtu (spojení člověka a přírody; analogie mezi životem stromu a člověka), neboť také lípy byly kdysi dvě. U kořene té druhé, pokácené, má Majda pod pařezem schovanou plechovou krabičku, kam píše vzkazy kdovíkomu. A je tam také mamčin notýsek zaba-

lený v igelitovém pytlíku. Osiřelá lípa se stává místem, kdy si Mojenky spolu dále vyprávějí. Maminka předala dcerce svůj jas, teplo, lásku a životní pokoru. Majdiny návraty na místa s přírodním řádem se stávají zdrojem energie, souznění a útěchy, přitom si dívka ponechává prostor pro tajemství nevyřešeného, zázračného až magického. Život v přírodě a s přírodou není opuštěný. Představte si, že „v jedny prasklině ty starý mrtvý lípy se ujal semenáček. Malá lipka z toho pařezu roste. Asi se ujalo semínko sestry, která přežila... Držím mu palce“ (s. 191).

Invenční ilustrace Andrey Tachezy umocňují vyznění narativu s environmentální podloží. Výtvarnice se věnuje kresbě, grafice, ilustraci, je milovnicí koláží z recyklovatelných materiálů. Jako ilustrátorka desítek knih pro děti získala mnoho českých i zahraničních vyznamenání, proto nepřekvapí, že obrázky v *Mojence* se ničemu nevyhýbají a podobně jako autorka knihy nic ne tabuizují. Jedinečnost spočívá v tom, čeho si všímá, jak zdánlivě okrajové detaily umísťuje v celostránkovém prostoru, nebo je nenápadně skryje mezi stránky. Její ilustrační vstupy do textu nám mnohdy připomínají vylisovanou rostlinu z herbáře, překvapí pérovka ptáka, rostliny, brouka, ještěrky apod. Na obálce najdeme zobrazené základní motivy knihy, citlivě, tlumeně, symbolicky i snově vnímané, zatímco na zadní straně je umístěn paratext s moudrým mottem: „*Všichni jsme propojeni – stromy, houby, zvířata i lidé.*“ Kniha Mojenka je příběhem o vazbách, které je zapotřebí rozvíjet a pečovat o ně, o světě, kterému se mnohdy vzdalujeme v touze prožít exotiku.

SVATAVA URBANOVÁ ■